A portrait of Josep M. Espinàs, an elderly man with white hair and glasses, wearing a purple sweater over a white collared shirt. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is a blurred interior with framed pictures on the wall.

Josep M. Espinàs, que aquest mes de març compleix noranta anys, ha exercit sobretot d'escriptor conreant molts gèneres, però també de periodista, i ha estat un destacat activista cultural compromès amb la llengua i el país. (Foto: Tina Bagué)

«Noranta llibres, seixanta-dos Sant Jordis»

En els noranta anys de Josep M. Espinàs

per Joan Josep Isern

Ja fa temps que, quan Isabel Martí, l'editora de La Campana, fa arribar algun llibre als qui ens dediquem a parlar de novetats literàries als mitjans, ens l'envia «personalitzat». Vull dir que cada tramesa la rebem acompanyada d'una targeta amb unes paraules escrites a mà i signades per ella. És una atenció que, al principi, jo suposava que l'editora feia en sèrie, és a dir, que tots els crítics i periodistes rebíem la mateixa targeta amb el mateix llibre, fins que un dia se'm va acudir de preguntar-li-ho i em va dir que no, que abans d'enviar una novetat pensava en els gustos de cada receptor i aprofitava aquella nota de caire personal per a exposar-li breument el que ella considerava que li podia interessar més del llibre que enviava.

Jo, que ja tenia la intuïció que Isabel Martí era una de les editores amb més talent de casa nostra, quan vaig saber el perquè de les targetes, vaig entendre que, a més a més d'una gran professional, era una persona que sabia combinar a la perfecció sensibilitat i intel·ligència.

Per això, quan ara fa un any va arribar a casa un sobre amb *La vella capitana*, l'últim llibre de Josep Maria Espinàs (que porta com a subtítol *Navegant per la Vida i la Mort*), el primer que vaig mirar va ser què em deia la Isabel a la targeta. I el que vaig trobar em va semblar un resum perfecte de la figura de l'autor. Em posava: «Espinàs: 90 llibres, 62 Sant Jordi.»

Un aniversari singular

Com segurament el lector ja sabrà, aquests dies —el 7 de març, més concretament— celebrem els noranta anys de Josep Maria Espinàs. Un aniversari singular que agafa el nostre autor en bon estat de forma i, segurament (en el moment de redactar aquest article no dispo encara de tota la informació per afirmar-ho amb fermesa), immers en la preparació de la que serà la seva seixanta-tresena cita consecutiva amb els lectors el proper dia de Sant Jordi.

Crec que va ser Joaquim Molas qui definia Miquel Arimany com un home que tot ell era una literatura, referint-se a les múltiples activitats i projectes literaris que Arimany va posar en marxa al llarg de la seva vida. Guardant totes les distàncies, jo diria que l'Espinàs —compte, no hi ha gaires escriptors que la gent se'ls hagi fet tan seus fins a l'extrem de sintetitzar-los en un cognom i prou—, l'Espinàs és, dic, ell també, tota una literatura. I, estirant una mica la imatge, encara diria més: és tota una cultura.

L'Espinàs forma part d'aquella primera tongada de joves compromesos i inquiets per l'esdevenidor del país i, sobretot, per la pervivència de la llengua i la cultura catalana que a finals de la dècada dels quaranta, i de ple al llarg dels anys cinquanta, varen començar a escriure

aprofitant qualsevol esclatxa que es produïa en el sòrdid mur del règim franquista. En aquell context és on, per exemple, el trobem com a guanyador, el 1949, del seu primer premi literari: l'Àngel Guimerà d'articles periodístics, per un article sobre la figura del dramaturg que li va publicar «El Correo Catalán». Poc després comença la seva activitat com a novel·lista, frondosa i variada, i que ell no s'està de recordar com «la meua època d'aprenent de narrador», tot i que Josep Pla parla d'ell descrivint-lo com «el més complex» de la seva lleva.

Una opinió més rotunda que la que Manuel de Pedrolo desenvolupa en aquell curiós experiment literari de 1957 que es va dir *Cita de narradors* i que consistia a aplegar cinc escriptors d'aleshores —Sarsanedas, Capmany, Pedrolo, Espinàs i Perucho— i proposar-los que analitzessin les obres dels altres. L'Espinàs va parlar de «Joan Perucho, l'enyorador» i Pedrolo va fer «L'Espinàs a passos comptats», una crítica força exigent de les seves sis primeres novel·les amb una conclusió, però, engrescadora: «L'obra de l'Espinàs, per sobre de les flaqueses esmentades, té un valor positiu que no se li pot regatejar i que en aquests moments pesa d'una manera incontrovertible: proporciona a un públic distret, que cal conquistar, una menja fàcil de paladejar, preparant-lo per a la gran literatura que ell mateix o d'altres ens poden donar. Però estic gairebé segur que l'Espinàs no ha dit la darrera paraula.» Una valoració que, certament, a més del deliciós eufemisme del «públic distret», va tenir molt de premonitòria.

Una feina intensa i extensa

La feina de l'Espinàs ha estat intensa i extensa. Es comprova fent una ullada als noranta títols que ara com ara formen la seva bibliografia, però també en el fet que aquest home sempre ha sabut trobar quin era el lloc on podia ser més útil. Als anys seixanta, el trobem col·laborant en el món de la publicitat (algun professional d'aquella època —penso, per exemple, en Lluís Basat— hauria de donar a conèixer quins eslògans i quines campanyes de productes populars varen sorgir de la creativitat de l'Espinàs), ha fet televisió, l'hem vist exercint els bons oficis de presentador a La Cova del Drac, ha fundat conjuntament amb Ermengol Passola la discogràfica Concèntric, ha estat un dels pioners de la Nova Cançó —damunt dels escenaris amb la guitarra i enregistrant mitja dotzena llarga de discos com a membre d'Els Setze Jutges—, ha fet adaptacions de gent tan recomanable com Georges Brassens, ha escrit amb Jaume Picas la lletra de l'himne del Barça i ha creat fins i tot un gènere literari —els viatges a peu— que per sempre més quedarà lligat a ell.

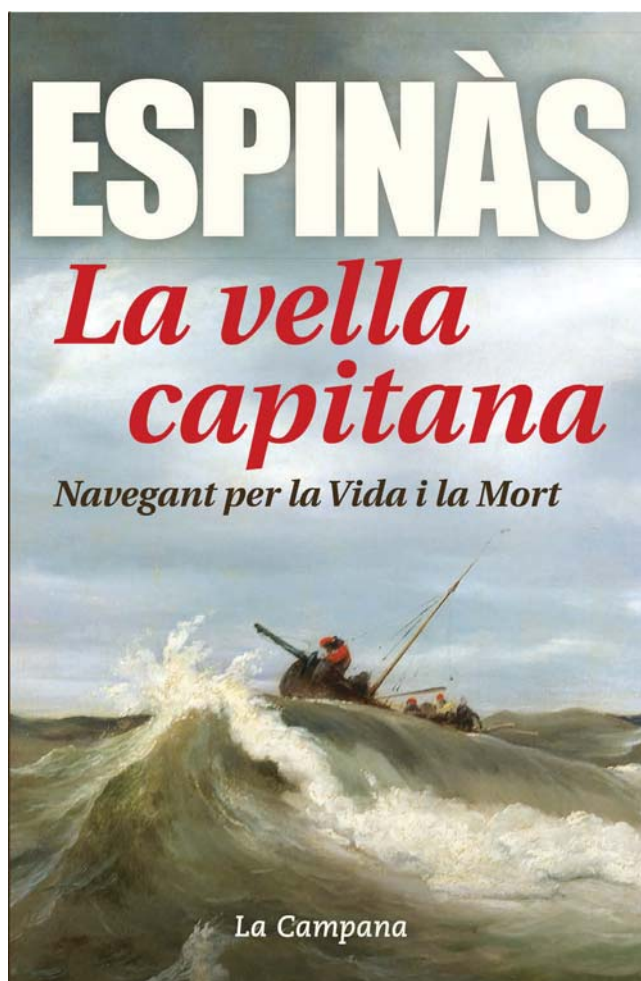
El 1957 es va dur a terme un curiós experiment literari anomenat *Cita de narradors* en què Josep M. Espinàs, Jordi Sarsanedas, Maria-Aurèlia Capmany, Manuel de Pedrolo i Joan Perucho (que no surt a la foto) analitzaven l'obra dels altres.

Als anys seixanta, Espinàs va ser un dels pioners de la Nova Cançó i va enregistrar mitja dotzena llarga de discos com a membre dels Setze Jutges. A la foto el veiem amb altres membres del col·lectiu de cantants ensenyant la pancarta amb el nom.

En una foto de 1961, quan va guanyar el Sant Jordi amb *L'últim replà*, entre Josep M. Corredor, que va obtenir l'Yxart, i Estanislau Torres guanyador del Víctor Català.

Coberta del seu darrer llibre —de moment—, *La vella capitana*, en què Espinàs planta cara sense escarafalls al fet inevitable de morir.

Quant a la seva faceta d'escriptor, l'Espinàs ho ha tocat tot i, generalment, amb resultats d'excel·lència, per bé que ell sempre ha defugit allò que deia Pedrolo de «la gran literatura». Deu novel·les, uns quants reculls de narrativa breu, reportatges periodístics, retrats literaris, entrevistes, obres de divulgació, textos autobiogràfics, teatre, traduccions... Fins i tot s'ha atrevit amb un diccionari —l'introable i divertidíssim *Diccionari català de falses etimologies*, publicat l'any 1984 per Edicions 62— i, per acabar la llista, l'articulisme i els viatges a peu.

Els articles, els viatges a peu

Com diu el títol d'un dels seus llibres recents, la de l'Espinàs ha estat —i ho continua sent— «una vida articulada». Una feina que exerceix des de l'abril de 1976, arran de l'aparició del diari «Avui», i més cap aquí a «El Periódico», a raó d'un article cada dia tret dels dilluns. Una fita de més de quaranta anys que no és a l'abast de gaires escriptors. En la introducció del llibre que acabo d'esmentar, i que aplega una extensa selecció d'articles fins al 2012, l'Espinàs s'explica: «Articular és enllaçar dues o més parts d'un tot, no d'una manera fixa, sinó que facilitin un joc determinat. En el meu cas es tracta de l'articulació de dues peces: l'observació i l'opinió. Utilitzant, per explicar-me, una eina molt modesta: unes quantes ratlles de diari.» I una mica més endavant: «Viure i escriure ha estat per a mi una forma de respiració natural. La vida és apassionant per tot allò que té d'interpretable, i he procurat acostar-m'hi amb curiositat i admiració, a vegades amb un punt d'ironia, a vegades

amb inevitable entendriment.» Al cap i a la fi, doncs, tot es deu limitar, en paraules d'Espinàs mateix, a dominar els secrets de la mirada, perquè «la vida s'atura cada vegada que tenim la sort de saber mirar-la».

Pel que fa als seus llibres de viatges a peu, una vintena en total, crec que és on trobem l'Espinàs més madur i més genuí. Com li valorava Pedrolo a *Cita de narradors*, és «una menja fàcil de paladejar» que ha arribat a constituir un estil propi i inconfusible. Exemplar des del punt de vista tècnic pel que té de precís, nítid i concís. L'escriptor, que sempre s'ha definit com un barceloní militant, passeja per indrets que no li són familiars i malda perquè la seva irrupció sigui al més innòcua possible. Talment com qui respira, observa i s'apassiona amb tot el que veu, amb la gent que coneix, amb les converses que hi manté, amb les confidències que li fan, i sempre amb aquella barreja de respecte, curiositat i admiració

que l'entendreix quan escriu allò que ha vist i que tant ens emociona quan el llegim.

Ja fa temps que l'Espinàs recopila i fa inventari en els seus llibres de coses que ha viscut i d'experiències que vol deixar fixades damunt del paper per si poden ser útils als qui vinguin després. A *La vella capitana*, ara com ara el seu darrer llibre, el veiem plantar cara sense escarafalls al fet inevitable de morir-se. En una «Conversa amb el senyor Temps» escriu: «encara em queda una pàgina a la llibreta per omplir», mentre admet que es mira l'assumpte «amb un punt d'humor, perquè la mort és, també, un fet social», i ens parla, amb saviesa i en pau, del seu particular «enyor de demà», la més difícil de totes les renúncies: «No esperar una altra collita i saber que al nostre voltant s'escampen noves llavors.»

Per molts anys, mestre. I per molts llibres més. Ep, si pot ser.

dialogal Un món amb ànima

Nova etapa de la revista
Disseny actualitzat a tot color
Nous col·laboradors
Essència Dialogal
Revista trimestral

SUBSCRIU-T'HI!

25€
ANY

dialogal.org

Ed. Mediterrània · Casp, 63 pral. 2a, 08010 Barcelona · T 932 372 210 · info@dialogal.org